

BRANICE

Wieś w obrębie Krakowa, 14 km na wschód od środka miasta. Dwór i park usytuowane na pół szkarpie wiślanej, stanowi lokalną dominantę krajobrazową, rysującą się na tle nieba. Do końca XVIII wieku własność Branickich, potem Badeniah (Tomkowicz 65).

1848 plan katastralny przedstawia założenie krajobrazowe z tarasowym aneksem od południa. W swobodnej sieci ścieżek wyraźnie widoczny ich pierwotny geometryczny układ, dzielący prostokątną całość, niesymetrycznie, na 4 duże kwatery.

Stan obecny. Obszerny park naturalistyczny, założony na planie prostokąta, podzielonego na dwie części poprzecznym szpalerem grabowym uzupełnionym wiązami. Część z. zajmuje park krajobrazowy, silnie zarośnięty, ze śladami komponowanych wnętrz, oraz dwoma kolistymi, stycznymi do siebie altanami z brzośców, w pn-z. narożniku. Część wschodnią zajmują sad. Od południa zespół tarasów na stoku szkarpy wiślanej, wykorzystany częściowo pod uprawę warzyw. Poniżej duży, zarosły staw. Całość otoczona od pn fosą i niskim ziemnym wałem, od w. murem.

Starodrzew. Zachowany kra stary szpaler grabowy o okazach mających ponad 2 m obwodu w pierśnicy. Prócz tego luźno rozrzucone okazy topoli, wiązów i dębów, związanych raczej z ogrodem krajobrazowym.

Elementy architektoniczne. Stary dwór (z XVIII w., z attyką, później lamus) położony swobodnie na zewnątrz ogrodu, przy jego pół-z narożu. Obok drugi dwór, klasycystyczny, z dwoma symetrycznie ustawionymi oficynami, na osi równoległej do osi ogrodu. Prócz tego oranżeria (poł XIX w) na jednym z tarasów.

Rekonstrukcja. Plan katastralny oraz zachowane fragmenty umożliwiają odtworzenie w przybliżeniu ogólnego układu założenia. Był to ogród składający się z 2 części: obszernego górnego tarasu, stanowiącego zapewne właściwy ogród ozdobny, oraz zespołu wąskich tarasów, o przeznaczeniu prawdopodobnie użytkowym (warzywniki, winnice?), opadających ku stawowi. Taras górny, prostokątny, położony na szkarpie, dwu wnętrzowy (podział niesymetryczny za pomocą szpaleru), ~~prawdopodobnie~~ być może 15 kwaterowy (wnętrze zachodnie 9, wschodnie 6 kwater), o układzie szerokim, otwarty był widokowo ku półd. na staw i dolinę Wisły. Całość ramowały z 3 stron szpalery grabowe lub drzewa, a od północy rzędy dębów lub wiązów. Tarasy niższe dzieliła na dwa zespoły ścieżka, będąca przedłużeniem środkowego szpaleru tarasu górnego, prowadząca z części ozdobnej poprzez tarasy do stawu i dalej mostem na wyspę.

Datowanie. Schemat ogrodu, łączący go z jednej strony ze starym typem ogrodu dwu częściowego (Balice, Bielany, Witkowice) z drugiej z ogrodami dwuwnętrzowymi (Wieliczka, Jurczyce), dalej istnienie lamusa i wiek szpaleru, pozwalają odnieść czas powstania założenia do EVII w.

~~Stan~~ Uwagi konserwatorskie. Park zaniedbany, podlegający stałej dewastacji, wymaga ochrony.

Literatura: brak.